

▲ **ෂට් අසාධාරණ ඥාන- Six special knowledge's:** ෂට් අසාධාරණ ඥාන ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ බුදුවරුන්ට සිමිතවූ විශිෂ්ඨ ඥාණ 6 ක් ය. බලන්න: බුදුන්වහන්සේ. මූලාශ්‍රය: බු.නි: පටිසම්භිදා1: මහාවග්ග ඤාණකථා.

හ කොටස: හත,හද,හද,හන,හම,හර,හල,හස

හත

▲ **හත්තක අලාවක කුමාර- Prince Hatthaka of Ālavī:** බලන්න: උපග්‍රන්ථය:3

▲ **හත්ථිගාම ගහපති උග්ග - Uggā Householder of Hatthigāma:** බුදුන් වහන්සේගේ අග්‍ර උපාසකයෙක් වූ මොහු උග්ග හත්ථිගාම ගහපති ලෙසින්ද හඳුන්වා ඇත. බලන්න: උප ග්‍රන්ථය: 3

▲ **හත්ථරෝහක හමුදාව- Elephant battalion:** හත්ථරෝහක හමුදාව- හස්තිහමුදාව, රජකෙනෙක්ගේ සේනාවේ එක් අංගයකි. එවැනි හමුදාවක විරියෙන් සටන් කරන සෙබළුන් සුගතියක උපත ලබන්නේ යයි වැරදි දිට්ඨියක් පැවතී. බලන්න: සුගතිය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (4) සළායතනවග්ග:ගාමිණිසංයුත්ත:8.1.4 හත්ථරෝහගාමිණි සූත්‍රය, පි.590.

▲ **හත්ථිසාරිපුත්‍ර චිත්ත තෙර-Hatthisāriputta Citta Thera:** බලන්න: උප ග්‍රන්ථය: 1

▲ **හත්ථරෝහගාමිණි -Hatthāroha the Elephant Warrior:**බලන්න: උපග්‍රන්ථය:3

▲ **හිතානුකම්පාව-Compassionate:** හිතානුකම්පාව ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ කෙනෙක් දුකට පත්වී සිටින විට ඔහු ගැන අනුකම්පාවෙන්, දයාවෙන් කටයුතු කිරීමය. තථාගතයන් ලෝකයාට ධර්මය දේශනා කරන්නේ ඔවුන් කෙරේ ඇති හිතානුකම්පාව නිසා බව මෙහි පෙන්වා ඇත. සටහන්:* ලෝකයා ගේ ශුභසිද්ධිය තකා; ඔවුන්ට දුකින් මිදීමට ම පෙන්වීමට, තථාගතයන් ධර්මය දේශනා කරති. ** ධර්මය දේශනා කරනවිට, ධර්ම කථිකයන් තුළ රාගය හා පටිසය ඇතිවේ (අනුරෝධ හා විරෝධ- Attraction and repulsion). එමනිසා තථාගතයන් ලෝකයාට ධර්මය දේශනා නොකළයුතු යයි මාරයා පැවසූ විට බුදුන් වහන්සේ වදාළේ, තථාගතයන් සම්පූර්ණයෙන්ම රාගයෙන් හා පටිසයෙන් මිදී ඇතිබවය. බලන්න: ESN:note:286. p.540. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1): සභාථවග්ග: මාරසංයුත්ත: 4.2.4 පනිරූප සූත්‍රය, පි. 230, ESN:4: Marasamyutta:14.4 Suitable, p.280.

▲ **හිතුවක්කාර- stubborn:** හිතුවක්කාරයනු අකීකරුවාවය- දොවචස්සතාවය, අවවාද ආදිය පිළිපැදීමට ඇති අකමැත්ත. ධර්ම මාර්ගයේ පරිභාණිය ඇතිකරන කරුණකි. බලන්න: දොවචස්සතාවය.

▲ **හේතු ප්‍රත්‍ය ධම්ම-Conditioned Dhamma:** හේතුප්‍රත්‍ය ධම්ම, සංඛත ධම්ම- සකස්වූ ධම්ම ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. බුද්ධ දේශනාවන්ට අනුව, නිවන හැර සෙසු ලෝක ධම්මතා හැම හේතු ප්‍රත්‍ය නිසා භටගත්, සකස්වූ

ධර්මතාවේ. පටිච්චසමුප්පාදය ක්‍රියාවලියේ, ඒ ගැන පැහැදිලිව පෙන්වා ඇත. බලන්න: සංඛ්‍යධර්ම, පටිච්චසමුප්පාදය.

▼ **හේතු ප්‍රත්‍ය ධර්මතා හැම අනිච්ච ස්වභාවය සහිත බව මෙහි පෙන්වා ඇත.** එය යහපත් ලෙසින් අවබෝධ කරන පුද්ගලයා අරහත්වයට පත්වේ. **මූලාශ්‍රය:** සංයු.නි: (3): බන්ධසංයුත්ත: අනිච්චවග්ග: 1.1.2.10 - හේතු සූත්‍ර 3කි, පි.68.

හද

▲ **හුදකලාව්චේකය:** පාලි: පටිසලානා- Patisallaana—Solitude: ධර්මයට අනුව හුදකලාව්චේකය යනු කායච්චේකය හා චිත්තච්චේකය ඇතිව, ආධ්‍යාත්මික මාර්ගය වඩා ගැනීමට කටයුතු කිරීමය, හුදකලාව වාසය කිරීමය- එකලා විහරනය - ඒක විහාර ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. එලෙස වාසය කරන පුද්ගලයා ඒක විහාරිය. බුදුන් වහන්සේ, ධර්මය පුහුණුවන සංඝයාට හුදකලාව්චේකය සහිතව වාසය කරන්න යයි අනුසාසනා කර ඇත. **සටහන:** එකලාව වසන සුළු හෙවත් ඒකවිහාරී වාසය ගැන මිගජාල තෙරුන්ට බුදුන් වහන්සේ මෙහිදී පෙන්වා ඇත. **බලන්න:** සංයු.නි: (4): සළායතනවග්ග: වේදනාසංයුත්ත: මිගජාල වග්ග: මිගජාල සූත්‍ර 2කි, පි.106.

▼ **බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ:**

“මහණෙනි, හුදකලාවේ ඇලී, හුදකලාව නිරතව වාසය කරන්න, සිත එකභකොට (සමථ භාවනාවේ), ජාන සමාපත්ති ඇතිව, විදර්ශනාවේ නිරතව, හිස්තැන්වල (ශුන්‍යාගාර), වැඩිය යුතු කමටහන් වඩමින් වාසය කරන්න. එසේ වාසය කරන විට අරහත්වය හෝ අනාගාමී යන එල දෙකින් එකක් මේ අත්භවයේදීම ලැබේ”.. **මූලාශ්‍රය:** බු.නි: ඉතිවුත්තක: 2.2.8 පතිසංලයන සූත්‍රය, පි. 398.

▼ **හුදකලා විහරණය සම්පූර්ණ වීම:** පංච උපාදානස්කන්ධය ගැන: අතීතයේ පැවති යම් ඡන්දරාගයක්, අනාගතයේ ඇතිවිය හැකි යම් ඡන්දරාගයක්, වත්මානයේ දී පවතින යම් ඡන්දරාගයක් වේ නම් ඒ හැම දුරුකර, සිත මැනවින් හික්මවා ගැනීම, එකලා විහරණය පිරිපුන් වීමයි මෙහි පෙන්වා ඇත. බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ:

“සියල්ල (ස්කන්ධ, ධාතු, ආයතන, භව), මැඩගත්, ඒ සැම දන්නා, මනා නුවණ ඇති, ඒ ධර්මතාවල නො ඇලුන, ඒ හැම දුරු කළ, තණ්හාවක්‍ෂය කිරීම යන නිවන අරමුණු කොට මිදුන-විමුක්තිය ලැබූ, ඒ පුද්ගලයා, එකලා විහරණ ඇත්තේ යයි මම කියමි”. **මූලාශ්‍රය:** සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග: හික්ෂුසංයුත්ත: 9.1.10 ථෙරනාම සූත්‍රය, පි.456.

▼ **වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1.** “ දිවාඪ නොමැලිව, කෙලෙසුන් තවමින් වෙසෙන මහණ, පරම හුදකලාවේ ඇලුන කෙනෙක් යයි මුනිසම්ඳු වදාළේය”. **මූලාශ්‍රය:** “උත්තරීතර හුදකලාව”: කටුකුරුන්දේ ඤාණානන්ද හික්ෂු, පහන්කනුව ධර්ම දේශනා.

හද

▲ **හොඳ නරක- good and bad:** හොඳ-යහපත් යයි පෙන්වා ඇත්තේ කුසලයය. මේවා සාධුධම්ම (සාධුඤ්ච) ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. නරක ධම්ම, අයහපත් විපාක ඇතිකරයි, ඒවා අසාධු ධම්මවේ (අසාධුඤ්ච). හොඳ ධම්ම දසකුසලයේ යෙදීමය, දස අකුසලය, නරක ධම්මවේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි:(6)10 නිපාත,සාධු වග්ග,10.4.3.1, සාධු සූත්‍රය,පි.528, EAN:10: III Good,178.1, Good,p.555.

හන

▲ **හනහාගිය ධර්ම:** පාලී: හනහාගියො ධමමො- Dhmma which brings decline: ආධ්‍යාත්මික මාර්ගයට හානිය ගෙනදෙන කරුණු හනහාගිය ධර්ම ලෙසින් පෙන්වා ඇත. ඒ ධර්මතා ඇතිනාක් ආධ්‍යාත්මික මග පිරිහීමට පත්වේ. මේවා අපායගාමී ධර්මවේ.හනහාගිය ධර්මතා: 1) අයෝනිසෝමනසිකාරය (අයෝනිසො මනසිකාරො- Unwise attention) 2) දෝවචස්සතාවය -දුර්වචභාවය - අකිකරුඛව (දොවචස්සතා) 3) පාප මිත්‍ර සේවනය (පාපමිත්තතා. 4) ත්‍රිවිධ අකුසල මූල (නීති අකුසලමූලානි): ලෝභය, දෝසය හා මෝහය. 5) සතර යොග: කාම, භව, දිට්ඨි හා අච්ඡා. 6) පංච වේතෝබ්ල (පඤ්ච වෙතොබ්ලා) . 7) අගෞරව ධර්මතා. මූලාශ්‍ර: දීඝ.නි : (3): 11 දසුත්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384.

▲ **හීනසීලය-Low virtue:** කිරිනිය පිණිස සමාදන්වන ශීලය, හීන සීලයය. බලන්න: ශීලය, සිංහල විසුද්ධිමාර්ගය, පරිච්ඡේදය1.

▲ **හෙන ගැසීම-Thunder striking:** බලන්න: අසනි, උපග්‍රන්ථය:5.

හම

▲ **හිමාල කන්ද -Himalaya Mountains:** හිමාල කන්ද පිහිටිකර ගෙන මහා සල් ගස් පස් ආකාරයට වැටේ. එලෙසින්, සැදැහැඇති කුලපති-කුලයේ නායකයා නිසා ඔහුගේ පව්ලේ උදවිය පස් ආකාරයකින් ධර්මයේ වර්ධනය වේ යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: ශ්‍රද්ධාව,ශීලය, ශ්‍රැතය, ත්‍යාගය,ප්‍රඥාව යන ගුණ 5 කින්- පංචගුණ. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:උපමා. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (3) 5 නිපාත: සුමනාවග්ග: 5.1.4.10 මහාසාල සූත්‍රය, පි.90.

▲ **හේමක තෙර-Hemaka Thera:** බලන්න:උපග්‍රන්ථය:1

▲ **හේමවත යක්ෂයා-Yakka Hemawatha:** මේ යක්ෂයා ඔහුගේ මිත්‍ර සාතාගිරි යක්ෂයා වෙතින් උතුම් බුදුගුණ අසා දැන බුදුන් වහන්සේ බැහැදැකීමට යාම මෙහි දක්වා ඇත. බලන්න: යක්ඛ. සටහන: බුදුන් වහන්සේගේ උතුම් ගුණ මේ සූත්‍රයේ විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය:චූ.නි:සු.නි:උරගවග්ග:1-9 හේමවත සූත්‍රය.

හර

▲ **හිරි ඔත්තප්ප- Sense of moral shame & moral dread:** හිරි ඔත්තප්ප යනු පවට ඇති ලැජ්ජාව හා බියය, ධර්ම මාර්ගය වඩා ගැනීමට උපකාරීවන ගුණයකි.මේවා කුසල (සුඛ) ධර්මයන්ය, බලන්න: සුඛ ධර්මය. හිරි හා ඔත්තප්ප යන සුඛ ධර්මතා දෙක ලොව පාලනය කරන

ධර්මයන්ය (ලෝකපාලක ධර්ම) . මේවාට විරුද්ධ ධර්ම නම් අහිරිකය හා අනොත්තප්පය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 2 නිපාත: වස්සුපනායිකාවග්ග: 2.1.1.9 වරියා සූත්‍රය, පි.140, බු.නි: ඉතිවුත්තක: 2.2.5 ගුකලධර්ම සූත්‍රය, පි. 392.

▼ හිරි ඔක්තප්ප යන කුසල ධර්මතා ලෝකය රකින, ලෝක පාලක ධර්ම (the guardians of the world) යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. මේවා දීප්තිමත් ධර්ම, සුදු ධර්ම, දේවධර්ම ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත.හිරි ඔක්තප්ප ඇතිවිට, මිනිසුන්ගේ වර්ශාවන් රැකේ: මව, සුලුමව, ආදී වශයෙන්, වෙනස දැනගෙන යහපත් හැසිරීමක් ඇතිව සිටී. එහෙත්, ලෝක පාලකයන් දෙදනා වැනි මේ ධර්මතා නොසලකන අය කාමය ඇතිවුවිට තිරිසන් සතුන් මෙන්- වෙනස නොදැන, නොතකා අයහපත් ලෙසින් කටයුතු කරන බව මෙහි දක්වා ඇත. ලෝකයේ සදාචාරය හා සංවරය පවතින්නේ මේ ධර්මතා 2 නිසාය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1) 2 නිපාත:කණ්භ සූත්‍රය, සුක්ක සූත්‍රය, වරියා සූත්‍රය, පි. 140, EAN:2: 7.7.Dark, 8.8. Bright, 9.9.Behavior, p. 57.

▼හිරි ඔක්තප්ප නැතිකම නිසා උපදින අවිද්‍යාව, අකුසල් ඇතිකිරීමට පෙරටුවන බව මෙහි පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර:සංයු.නි: (5): අවිජ්ජා සූත්‍රය, පි. 30, ESN: 45: Mggasamyutta: 1.1. Ignorance, P 1603.

▼හිරි ඔක්තප්ප නැති පුද්ගලයෙකුට ඉන්ද්‍රිය සංවරය කරගත නොහැකි නිසා ශීලය රැකිය නොහැකිය. එවිට සමාධිය නොලැබේ. සමාධිය නොමැතිනම් යථාභූත ඥාණය නොලැබේ, එවිට උතුම් නිවන්ම සාක්ෂාත් කරගැනීමට අවශ්‍ය සෙසු අංග සපුරා ගත නොහැකිය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4):7 නිපාත: 7.2.2.1. හිරිඔක්තප්ප සූත්‍රය, පි. 446, EAN:7: 65.1. Moral shame, p. 395.

▼හිරි ඔක්තප්ප දෙක තිබීම ග්‍රමණ ධර්මතාවයක් බව බුදුන්වහන්සේ වදාළහ. මූලාශ්‍ර:ම.නි: (1) 1.4.9. මහා අස්සපුර සූත්‍රය,පි.652, EMN: 39-Maha Assapura sutta, p.342.

▼ හිරි ඔක්තප්ප දෙක සේබ බලයන්ය, බලන්න: සේබබල. ආර්ය ශ්‍රාවකයට හිරිඔක්තප්පබලයකි, ඒ නිසා තුන්දොරින් අකුසල කිරීම ඔහු පිළිකල් කරයි, එමගින්, කුසල ධර්ම වර්ධනය කරගැනීමට ඔහු සමත්වේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි (3) 5 නිපාතය: සේබබල වග්ග:5.1.1.1. හා 5.1.1.2 සූත්‍ර, පි. 24, EAN: 5: The Trainee Powers, 1.1. & 1.2, p. 238.

▼ හිරි ඔක්තප්ප දෙක උතුම් ධර්ම යයි මෙහි පෙන්වා ඇත. මේ ගුණ, සප්ත සද්ධර්ම ගුණ යන්ට ඇතුලත්වේ. මූලාශ්‍ර: ම.නි. (2): 2.1.3 :සේබ සූත්‍රය, පි. 44, MN 53: Sekha Sutta, p. 436.

▼ගුණ හතකින් සමන්විත හික්ෂුව පරිභාණියට නොපැමිණෙන බවත් නිවනට ලංව සිටින බව මෙහි පෙන්වා ඇත. හිරි ඔක්තප්ප තිබීම ඒ ධර්මතා හතෙන් දෙකකි. ඒවා නැති හික්ෂුව පරිභාණියට පත්වේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි (4) 7 නිපාත: 7.1.4.2 හිරිගාරව සූත්‍රය, පි. 346, EAN:7: 33.2.Moral Shame, p. 377.

▼හිරිඔක්තප්ප ඇතිව, පව් වළකාගත් පුද්ගලයෝ මිනිස් ලෝකයේ සිටිනවාද? යයි දේවියක් ඇසූ පැණයකට පිළිතුරු ලෙසින් බුදුන්වහන්සේ

මෙසේ වදාළහ: මේ විෂම ලෝකයේ, හිරිමත්තප්ප සහිතව, සිහිය ඇතිව, දුක කෙළෙවර කරගෙන (රහතුන්) සමව හැසිරෙන පුද්ගලයන් ඇත්තේ ඉතා ස්වල්පයකි.

“හිරිනිසෙධා තනුයා යෙ වරන්ති සදා සතා අන්තං දුකඛස්ස පපපුයා වරන්ති විසමෙ සමන්ති”. මූලාශ්‍ර:සංයු.නි (1) සගාථවග්ග: දේවතාසංයුත්ත, 1.2.8 හිරි සූත්‍රය, පි. 41, ESN:1: Devatasamyutta, A sense of shame p.77.

▼හිරි මත්තප්ප නැතිවීම: පාපමිත්‍ර සේවනයට පුරුදුවේ, අනුන්ට ගරු නොකරයි, හිතුවක්කාර වේ, ධර්මයේ ප්‍රමාදවේ. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි:(6)10 නිපාත:10.2.3.6.තයොධම්ම සූත්‍රය,පි.284, EAN:10:76.6. Incapable, p. 524.

▼හිරි මත්තප්ප නැති පුද්ගලයා පිරිස් මුළුවකට කැළලක් බව මෙහි පෙන්වා ඇත.එහෙත් හිරි මත්තප්ප ඇති පුද්ගලයා පිරිස් සමූහයකට අලංකාරයක්ය. හිරිමත්තප්ප නැතිවීම නිසා සිදුකරණ අකුසල කෙනෙක් දුගතියට යොමු කරයි, එහෙත්, හිරිමත්තප්ප ඇති පුද්ගලයා සුගතියට පැමිණේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි (2) 4 නිපාත: පරිසංඝෝභන වග්ග සූත්‍ර, පි.451, EAN: 4: Adornments of the assembly, p. 224.

▼හිරි මත්තප්ප පිළිනොගන්නා තැනැත්තා මිත්‍රයෙක් නොවේ යයි, පණ්ඩිතයා දන්නා බව මෙහි පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය:බු.නි:සු.නි:චුල්ලවග්ග:2-3 හිරි සූත්‍රය, පි.98.

හල

▲ භාලිද්දකානි උපාසක-householder Hālidakāni බලන්න: උපග්‍රන්ථය:3

▲ හැල්නන්ඩුව උපමාව-Simile of the spike බලන්න: උපග්‍රන්ථය:5

හස

▲ හංසවති නුවර-Hansavathi Nuwara: පෙර වැඩසිටි පදුමුත්තර බුදුන් වහන්සේ උපන් නුවරය. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1,2, බු.ණ.පෙර අපදාන

▲ හාසු ප්‍රඥාව: පාලි: හාසුපඤ්ඤා- joyousness of wisdom: ප්‍රමෝදිත ලෙසින් ධර්මතා අවබෝධ කරගැනීමට ඇති හැකියාව හාසුප්‍රඥාව ය. වඩාගතයුතු ප්‍රඥාවකි. බලන්න: ප්‍රඥාව

▼හාසුප්‍රඥාව පරිපූර්ණවීම: ජවන, නිබ්බේධික, මහා, තීක්‍ෂණ, විපුල, ගාමිහිර හා අසාමන්ත, පණ්ඩිත හා පෘථු යන නව ප්‍රඥාවන් වැඩිමෙන් නැවත නැවත එහි යෙදීමෙන් හාසුප්‍රඥාව පරිපූර්ණවේ:

“ඉමා නවපඤ්ඤා භාවිතා බහුලීකතා හාසපඤ්ඤං පරිපූරෙති”

හාසුප්‍රඥාව ඇති ආර්ය පුද්ගලයා අර්ථ, ධම්ම, නිරුත්ති, ප්‍රතිභාන යන සිව්විලිසිඹියා (4 analytical knowledge) යහපත් ලෙසින් අවබෝධ කරයි. හාසුප්‍රඥාව නම් කුමක්ද? මේ සසුනේ කිසියම්කෙනෙක් ප්‍රීතිය, ඥානය, තුෂ්ටිය බහුලව ඇතිව: ශිලය, ඉන්ද්‍රිය සංවරය, හෝජනයේ

මාත්‍රඥතාවය, ජාගාරානුයෝගය, ශීල සමාධි ප්‍රඥා ස්කන්ධ, විමුක්ති ස්කන්ධය හා විමුක්ති ඥාන දර්ශන ස්කන්ධය පරිපූර්ණ කිරීම, ස්ථාන අස්ථාන නුවණ ප්‍රතිවේද කරගැනීම, විහාරසමාපත්ති පරිපූර්ණය කිරීම, ආර්යසත්‍ය, සත්තිස්සෝධිපාකාය ධර්මතා ප්‍රතිවේද කරගැනීම, ආර්යමාර්ගය වඩාගැනීම, ශ්‍රමණඵල ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරගැනීම, අභිඥා ප්‍රතිවේද කරගැනීම, පරම අර්ථයවූ නිවන ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරගැනීම පිණිස ඇති අවබෝධය, නුවණ හාසුප්‍රඥාව වේ. මූලාශ්‍රය:බු,නි: පටිසම්භිදා 2 : ප්‍රඥාවග්ග: 3.1 ප්‍රඥා කථා, පි. 166-186.

▼ සතර ධර්මය ඇතිවිට හාසු ප්‍රඥාව ඇතිවේ: සතර ධර්මය: 1) සත්පුරුෂ සේවනය 2) සද්ධර්ම ශ්‍රවණය 3) යෝනිසෝමනසිකාරය 4) ධර්මයට අනුකූලව පිළිපැදීම (ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපදාව) ඇති පුද්ගලයාට - සෝතාපන්න උතුමාට හාසුප්‍රඥාව ඇතිවේ.

“...ඉමෙ බො භික්ඛවෙ, වත්තාරො ධම්මා භාවිතා ඛහුලීකතා හාසුපඤ්ඤාතාය සංවත්තනති”. (these four things, when developed and cultivated lead to the joyousness of wisdom). මූලාශ්‍ර:සංයු.නි: (5-2): මහාවග්ග: සෝතාපන්න සංයුත්ත:11.7.10 හාසුප්‍රඥා සූත්‍රය, පි. 282, ESN: Sotapatthisamyutta: Greatness of Wisdom: p. 2262.

▼ කායගතා සතිය වැඩීමෙන්, විපූල කරගැනීමෙන් හාසු ප්‍රඥාව ඇතිවේ: (Mindfulness directed to the body...when developed and cultivated, leads to the joyousness of wisdom) මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 1 නිපාත: කායගතාසතී වග්ග: පි. 125 EAN:1: Mindfulness Directed to the Body: p.52 .

▲ භීස ගිනි ගැනීමේ උපමාව-Simile of the head on fire: බලන්න: උපග්‍රන්ථය:5

▲ භීසාව- Cruelty: භීසාව යනු අන් අය තළා පෙළා දැමීමය, දඬුවම් දීමය, කාර බවය. මෙය අකුසලයකි බලන්න: සල්ලේඛ පරියාය, ධම්මපදය: 10. දණ්ඩවග්ග.

▼ එක්සමයක, කුඩා දරුවන් පිරිසක් දණ්ඩක්ගෙන, නයෙකුට භීසා කරණ ආකාරය දුටු බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ:

“ තමාගේ සතුට පිණිස, සුව කැමති සතුන් හට භීසා කරණ අයට පරලොව සුවයක් නැත. එහෙත්, එසේ නොකරන අය පරලෝව සුව ලබයි”. මූලාශ්‍රය:බු.නි: උදාන පාලිය: 2.3 දණ්ඩසූත්‍රය, පි. 178.

▲ භීස සත්කඩකට පැලීම- Head split in seven parts: ධර්මයට අනුව යම්කිසි බරපතල අකුසලයක් කිරීම නිසා, බුදුන් වහන්සේට අගෞරව කිරීම වැනි කරුණු නිසා ඒ දේ කළ පුද්ගලයාගේ භීස සත්කඩකට පැලියන බව පෙන්වා ඇත. සුත්තනිපාත: පාරයනවග්ගයේ භීස සත්කඩකට පැලියාම ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, අවිද්‍යාව අවසන්වී විද්‍යාව ඇතිවීමය. බලන්න: බවාරි බ්‍රාහ්මණ.

▼ භිරු දෙවියන් හා සද දෙවියන් ග්‍රහණය කරගත් රාහු සුරයා, බුදුන් වහන්සේගේ අවවාදය අසා ඔවුන් නිදහස් කර ඇත. ඒ පිළිබඳව, වේපච්ඡිති අසුර රජු විමසුවිට රාහු අසුරයා මෙසේ පවසා ඇත:

“ බුදුන් වහන්සේගේ අවවාද ගාලා අසා, හිරු...සඳු ග්‍රහණයෙන් මුදා නොහැරියේ නම් මගේ හිස සත් කඩකට පැලෙනු ඇත”.

සටහන්:* බුදුන් වහන්සේ, මහාසමය සූත්‍රය දේශනා කළ අවස්ථාවේ, හිරු හා සඳු දෙවියෝ සෝතාපත්ත වූ බැවින් බුදුන් වහන්සේ ඔවුන් “මගේ දරුවන්” ලෙසින් වදාළහ. බලන්න: ESN: Note: 159, pi. 524. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1): සගාචවග්ග: දේවසූත්‍රසංයුත්ත: 2.1.9. වන්දිම සූත්‍රය හා 2.1.10 සූරිය සූත්‍රය, පි. 119, ESN:2: Devaputtasamyutta: 9.9 Chndima & 10.10 Suriya, p. 178.

▼ එක්සමයක, නිගන්ධනාච්ඡත්‍රගේ ශ්‍රාවකයෙක්වූ සච්චක, බුදුන් වහන්සේ හා විවාදයට පැමිණ, උන්වහන්සේ ඇසූ ප්‍රශ්නයකට පිළිතුරුනොදී සිටියහ. ඒ අවස්ථාවේ, බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ: “...දැන් ඔබ පිළිතුරු නොදෙන්නට කාලය නොවේ... යම් කෙනෙක් තථාගත විසින් කරුණු සහිතව, තෙවරක් ප්‍රශ්නයක් අසන ලද්දේද, ඒ ගැන පිළිතුරු නොදී සිටින්නේ නම් මෙහිම ඔහුගේ හිස සත්කඩකට පැලෙන්නේය”. ඒ අවස්ථාවේ වජ්‍රපාණි යක්ෂ (සක්දෙව් තෙම) ගිනිගෙන දිලිසෙන... වජ්‍රායුධය ගෙන අහසේ සිට, සච්චක පිළිතුරු නො දෙන්නේනම් මෙහිම ඔහුගේ හිස සත් කඩකොට පලන්නට සුදානම්ව සිටිබව මෙහි දක්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (1) 1.4.5 චූලසච්චක සූත්‍රය, පි. 560.EMN:35:Cūlasaccaka Sutta,p.300.

▼ බාවරී නම් බ්‍රාහ්මණයා ගෙන් දන් ඉල්ලා පැමිණි බමුණෙක් රන්මිල 500ක් ඉල්ලා සිටියේය. එවැනි වස්තුවක් තමා සතුව නැති බව පැවසුවිට, ඒ බමුණා තරහගෙන මෙසේ ශාප කර ඇත:

‘ඉදින් මා ඉල්ලූ දේ නොදන්නේ නම් ඔබගේ හිස සත්කඩකට පැලේවා’

ඒ නිසා දොම්නසට පත්වූ බාවරී නම් බ්‍රාහ්මණයා ගැන, අනුකම්පා සහගතවූ දේවතාවක් පැවසුවේ, පෙරකී බමුණා කුහකයෙක් බවත්, ඔහු හිස පැලීම ගැන නොදන්නා බවය. ඉන්පසු ඒ පිලිබඳ විස්තර අසා, ‘හිස පැලීම’ ගැන විස්තර දැනගන්න යයි, ඔහු තම සිසුන් බුදුන් වහන්සේ වෙත යැවීය. බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ:

“අවිද්‍යාව නම් හිස්මුදුන, විද්‍යාව සමග ඇතිවෙන ශ්‍රද්ධාව, සතිය, සමාධිය, ඡන්දය, විරිය, අරහත්මග මග මගින් පැලෙන්නේයය”.

“අවිඡ්ඡා මුදාකි ඡානාහි විඡ්ඡා මුදාධිපානිනි, සඤ්ඤා සතිසමාධිහි ඡන්දවිරියෙන සංයුතා”: 1030 ගාලාව සටහන: බාවරී බ්‍රාහ්මණ හා ඔහුගේ සිසුන් බුදුන් සරණ යෑම මෙහි විස්තරකර ඇත. බලන්න: උපග්‍රන්ථය: 3 මූලාශ්‍ර: බු.නි:සුත්ත නිපාත: පාරායන වග්ග, වත්තු ගාලා, පි. 325.

▲හිස්කථා-Empty talks: හිස්කථා ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, ධර්මයට පටහැනි අකුසලය ඇතිකරන අනවශ්‍ය කථාවන්ටය. සම්ප්‍රජ්ඵලාප- ඕපාදාප ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. මෙය දස අකුසලයකි. බලන්න: කථාව, දසඅකුසල.

